Sällskapet
San Micheles Vänner

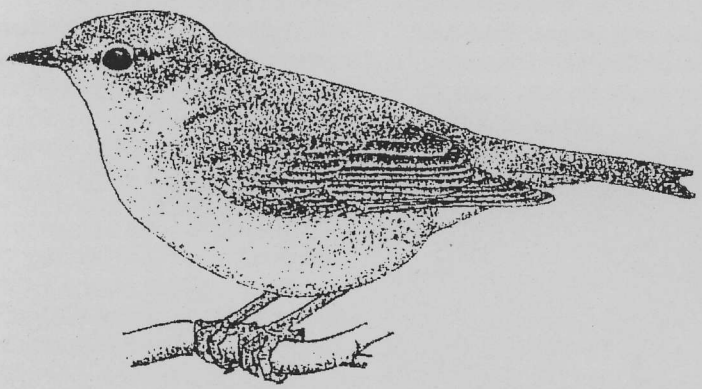

Trädgårdssångaren har kallats en klar bäck av porlande toner.
Den är den oftast ringmärkta på Capri. Teckning: Jussila Vesa

Medlemsblad 12 februari 2004

Ledaren

Medlemsbladet uppmärksammar i detta nummer Bengt Jangfeldts bok om "Axel Munthe, en osalig ande". Den har väckt en glädjande uppmärksamhet. Det finns även anledning påminna om tidigare filmexpeditioner som ökat intresset för Axel Munthe och San Michele.

Den klassiska filmen är Lennart Ehrenborgs svartvita "San Michele 1957" som gjordes i anslutning till 100-årsminnet av Munthes födelse. Den är fortfarande mycket sevärd. Den var resultatet av svensk televisions första filmexpedition utanför Norden. I den berättar och samtalar den legendariske San Michele-eldsjälen Josef Oliv och den likaledes legendariske radiomannen Karl Axel Arvidsson. På den tiden fostrades radiofolket till ett folkbildaransvar som är påtagligt i filmen. Man får veta mycket om det som hände efter den dag Axel Munthe första gången gick de 777 trappstegen från Capri till Anacapri. Det historiska kulturintresset väger tyngre än turistströmmen. Stillheten går före rörelsen i filmen.

Marianne Molls TV-film för ett NIKE-program 1997 är i färg. Här dominerar rörelsen, nukänslan. Man möter det myllrande folklivet redan i ankomsthamnen, Marina Grande. Turister trängs både i San Micheles pergola och på gatorna utanför. Upplevelserna speglas i olika temperament. San Micheles stipendiater avslöjar att de inte vill åka hem. "Gossen han går i ringen" exekveras av svenska körsångare. Teet är uppdukat för en morgonpigg Axel Munthe.

Karin Lorenz vackra TV-film 2003 om Axel Munthes morgongåva Hildasholm (Stengården) i Leksand till sin unga engelska hustru, Hilda Pennington, är en blandning av rörelse och stillnad eftertanke. Den vackra Hilda skapade medvetet eller omedvetet en egen berömmelse, skild från Axels. Filmen skildrar Hildas och de två sönerna Malcolms och Peters familjeliv. Sönerna sydde marionettdockor och scenkläder till olika teateruppsättningar med Hilda som regissör och bygdens folk som aktörer. Malcolms dotter Katriona berättar levande och glädjefyllt om somrarnas hästutflykter och middagar i det gröna. Det är en dokumentär som på ett omistbart sätt kompletterar Axel Munthes eget liv.

I samband med Hildasholmssymposiet, sidan 7, gjorde Maarja Talgre ett fint program för radions bokfönster där bland annat psykiatern Johan Cullberg ger en intressant belysning av Munthes psykiska svängningar och den egocentricitet som ställde honom utanför normalt familjeliv.

I somras gjorde Ingalill Snitt, hon med de vidunderligt sköna bilderna i boken "Drömmen om San Michele" (Medlemsblad nr 6), i spetsen för ett niomannateam en dramadokumentär med den holländske skådespelaren Marc van Eeuwen som Axel Munthe. Den kommer i SVT. Axel Munthe var tidigt en rubrikernas man, inte sällan negativt, men det positiva övervägde. Han sysselsätter fortfarande, 55 år efter sin död, rubriksättarna. Det är sällsamt tidlöst.

Styrelsen

Gemenskap med mersmak

Det gemensamma höstsymposiet för de fyra vänföreningarna (Pro Venezia, Rom, San Michele, Societa Dante) som aviserades i förra numret, lockade så många deltagare att det måste dubbleras. Förre biskopen Henrik Svenungsson hade för sin del inte upplevt en liknande tillströmning under sina många år som Romvännernas ordförande. Av samtalen under pauserna framgick att deltagarna välkomnade flera samordnade aktiviteter med denna bredare uppläggning.

Ambassadören Torsten Örn inledde med att ställa frågan om Venedig höll på att dö. Hans historiska tillbakablick visade att den gamla handels- och sjöfartsstaden överlevt många kritiska nedgångsperioder. Problemet just nu är att den föråldrade infrastrukturen gör det svårt att förena gammalt och nytt på ett önskvärt sätt. Men medvetandet om svårigheterna är ett lovande steg mot en balanserad förnyelse.

Den dominerande grekiska konsten hos romarna utreddes av radio- och TV-mannen, historikern Hans Furuhagen. En lång tradition ligger bakom. Romerska krigsherrar fick inte behålla krigsbytet för egen del. Det tillhörde staten. Rika romare var viktiga beställare hos grekiska konstnärer. Därför har grekisk konst kommit att prägla både palatsen och det offentliga rummet.

Litteraturprofessorn Jane Nystedt porträtterade Primo Levi (1919-1987), en av Italiens största efterkrigsförfattare. Som jude deporterades han till Auschwitz där de moraliska frågorna ställdes på sin spets. Han har kallats vår tids Dante.

Det största dragplåstret, forskaren och författaren Bengt Jangfeldt, berättade om sin senaste bok "Axel Munthe, en osalig ande". Den recenseras på s. 9. Han gav en lättsam beskrivning av modern forskningsmetodik. I materialinsamlingen hade han haft stor nytta av IT. Varje namn som dykt upp under arbetets gång, och de var oändligt många, hade varit ett sökord. I sin rekonstruktion av de individbundna och sociala sammanhangen hade han hållit sig till det som kunnat dokumenteras. Ibland rörde det sig om lappar med tillfälligt nedkastade minnesanteckningar. Efter detta detektivarbete och pusselläggande framträder ur dimmor och töcken en bild av Axel Munthe som präglas av vetenskaplig skärpa och osentimental slutgiltighet.

GG

Frågvisa deltagare förkortade Bengt Jangfeldts kaffepaus. Bild GG

Axel Munthe och Dalarna 2

av Anders Lindström (fortsättning från föregående medlemsblad)

Timmerhuset i Tällberg!
I förra numret av Medlemsbladet skildes vi från Axel som kommit till Molde i Norge via Dalarna för att hälsa på författaren Björnstjerne Björnson. I Rättvik hade han stött samman med poeten, akademiledamoten Carl Snoilsky som tillsammans med sin nya kvinna, grevinnan Ebba Piper vandrar i "Dalom" och bl a benämner Rättvik som "Dalarnes perla". Paret Snoilsky hade nyligen kommit tillbaka till Sverige efter en "skiljsmässoskandal" som i princip tvingat dem båda i "landsflykt". Vi kan förstå att Axel har mycket att prata med Carl om under vandringarna i Dalarna, både sin egen familjesituation och även Carls. Axels relation till sin egen fru Ultima knakar ordentligt i fogarna den här tiden. Vännen Snoilsky är också en sådan person som Axel kan anförtro sig åt. Ja, även hyllaren av kvinnoemancipationen, författaren Anne Charlotte Leffler, vän till både Axel och Carl, vars bror håller på att etablera sig i Tällberg, får ta del av Axels äktenskapsproblem. Men här i "Dalom" gäller även vandringsvännernas syn på Dalarna. Carl skriver till Anne Charlotte den 1 aug 1885: *"Här finns sista återstoden av folklig egendomlighet i skick och dräkt. Detta enkla folk har ännu färg och stil i sitt uppträdande. Man får gå Europa i kring för att leta upp motstycket"*. Det är också i detta sammanhang Snoilskys dikt, "I Rättvik" kommer till.

Ett antal år senare märker vi att det Muntheska sinnelaget fortfarande är riktat mot Dalarna och i enlighet med tidens trend beslutar Axel att bygga ett timmerhus i Tällberg. Vi känner hans ungdomsvisioner kring detta sen tidigare. Den 16 maj 1907 hade Axel gift om sig. Denna gång i London med den 25 år yngre Hilda Pennington Mellor från en brittisk, aristokratisk familj född i Frankrike. Via Köpenhamn-Stockholm reser paret till Dalarna på bröllopsresa, närmare bestämt Leksand, Rättvik och Mora. Den 4 juli skickar Hilda ett vykort till sin mor föreställande en äldre dam i Leksandsdräkt och berättar förtjust om dräkttraditionen runt Siljan. Axel som sedan 1903 är livmedikus, gör ganska snart bedömningen att det nog blir bättre för Hilda, i egenskap av hustru och mor, att ha ett eget hus i Dalarna när hon vistas i Sverige i stället för att behöva bo med honom på Näset, den bostad han tilldelats använda när drottning Victoria vistas på Tullgarn. 1908 försöker Axel också förmå sin sjuklige granne på Capri, Wiveca Ankarcrona, att flytta till Dalarna, men misslyckas med detta trots att hon erbjuds lån till omkostnaderna. 1909 köper Axel således en tomt på Brantberget i Tällberg, granne med matematikprofessorn Gösta Mittag-Leffler (numera Dalecarlia Hotell) och paret Hugo Alfvén/Marie Kröyer (Alfvéngården i Tällberg) samt violinisten Gösta Björk. Axel köper också timmer från ett äldre hus, vilket är vanligt förfarande denna tid i Dalarna. Ritningar görs upp av arkitekten Lars Israel Wahlman, f ö den arkitekt som i samma period tecknar Engelbrektskyrkan i Stockholm (1910-14). Wahlman är också känd som arkitekt för familjen Dixons slott Tjolöholm i Halland. Ett par andra byggnader i Dalarna kan också nämnas: Villa Norhaga i Hinsnoret utanför Falun, Trevnan och Trotzgården i Hedemora. Munthe tar även kontakt med konstnären Gustaf Theodor Wallén samt timmerbyggmästaren Daniel Skoglund i Leksand. I ett brev till arkitekt Wahlman skriver Axel: *"Jag vill gärna ha så tjockt timmer som möjligt – jag har en speciell sympati i tjocka stockar och vill gärna ha dem av grövsta möjliga kaliber vilket gläder mitt öga att se och min hand att vidröra."*

I svaret, som enligt en otålig och irriterad Munthe dröjer alldeles för länge, redogör Wahlman för valet av timmer och golvplank och kommer med ett kostnadsförslag:

Kostnadsförslag till Lifmedikus Munthes Stuga i Tällberg i enlighet med ritning och arbetsbeskrivning.

Upptimring	*1.650:-*
Inläggning av bjälklag och takåsar	*225:-*
Takläggning inberäknat torv	*480:-*
Murningsarbete inberäknat sand o. Kalk	*735:-*
Inredningsarbete	*1.256:-*
Wirke och arbete med trappor	*115:-*
Fönster och dörrar	*1.440:-*
Tak över Svalgången	*180:-*
Trossbottenfyllning	*753:-*
Uppsättning av kakelugnar inberäknat material utom kakel	*300:-*
Spik och järn	*350:-*
Kronor	*7.184:-*

Stengrunden läggs, men, plötsligt, över en natt, avbryter Munthe sitt projekt! Troligtvis har han under sin nya hustru, Hilda Pennington-Mellor's påverkan, kommit till insikt om att den "dala-timmer-hus-kultur" som håller på att växa fram i Tällberg inte står i paritet med vad de egentligen önskar, eller i vilket fall inte med det som Hilda, i egenskap av högaristokratisk, ung brittisk dam tänker sig.

Matematikern, mångmiljonären Mittag-Leffler från Djursholm är, som nämnts, också i färd med att uppföra ett hus, en alpinspirerad "Tällgård" (numera Dalecarlia Hotell). Han köper upp och arrenderar ca 17 hektar mark i området, och har stora planer på att skapa ett jordbruk samt en flyghamn vid Siljans strand, ett projekt som dock misslyckas. Av en träta, vid en bystämma, om ett tomtstycke med tonsättaren Hugo Alfvén, som också bygger i området, framgår att Mittag-Leffler inte är intresserad av att få alltför nära grannar. Axels frostiga relation till Alfvén, samt problem med vägdragningen gör att han nu, även på grund av dessa anledningar, överväger flytta sitt husprojekt till annan plats. Att komma närmare Siljans vatten visar sig kanske vara främsta skälet till att paret Munthe beslutar sig för att byta läge för sitt sommarhus.

I sammanhanget väljer Axel även att byta arkitekt: Torben Grut, den arkitekt som 1903-1906 i samråd med Munthe ritat kronprinsessan Victorias Villa Solliden efter Villa San Michele på Capri, får nu i uppdrag att rita ett stenhus i Leksandsnoret. Självfallet har arkitekt Grut's tidigare anknytning till Munthe, drottning Victoria och Solliden på Öland, stor betydelse för Axel i hans drastiska val: Tomtenissens timmerstuga i Tällbergsskogen byts mot Hildas Stengård "Mansion" på Leksandsnoret. Torben Grut är också, förmodligen mer än någon av de andra unga arkitekterna på modet, influerad av den engelska Arts and Craftsrörelsen som hyllar en konstnärligt högtstående villakultur. Grut har också gjort sig känd som societetsarkitekt för villor, inte minst i Djursholm utanför Stockholm och på Särö i Göteborg. Mest känd har han dock blivit för sitt arkitektuppdrag med Stockholms Stadion.

I den nationellt, regionala byggnadstraditionen, inte minst i Leksand och Tällberg finns denna tid också konstnären, hembygdsmannen Gustaf Ankarcrona inflyttad och verksam. Ankarcrona ritar flera hus i området bl a Tingshuset (numera konsthall) och församlingshemmet i Leksand samt Björkbacken i Tällberg. Han utför planläggningen av Karlfeldtsgården i Sjugare och liksom Zorn, Larsson och Alfvén åker han på "uppköpsrundor" i byarna kring Tällberg och "ropar in" gamla timmerstugor som sammanställs till gårdar, däribland hans egen, Holen i Tällberg. Ankarcrona är också mycket god vän med arkitekt Wahlman, vilken bl a hjälpt denne att arrangera hemslöjdsutställningen 1904. Kanske är detta en anledning till Axels arkitektbyte, inget tyder nämligen på att familjen Munthe skulle ha haft något med Ankarcrona att göra. I Stengården (Hildas-

Forts.

holm) finns inga som helst tecken på den hembygds- eller dalakultur som Ankarcrona ger sig ut för att representera. Av olika privata skäl finner man också att Hilda Munthe tar avstånd från honom.

Allt som här anförs bidrar till förklaringen att paret Munthe så plötsligt byter både plats och arkitekt för sitt sommarhus i Siljansbygden. I Artes 4, 1999 skriver Sune Björklöf: *"Makarna Munthe var båda exponenter för en europeisk övre medelklass, för vilken valet var oproblematiskt. Högre stånd bor i stenhus. Axel hade förirrat sig en smula på en skogspromenad men var åter hemma."* (Stengrunden till Axel Munthes "stuga" i Tällberg, finns fortfarande kvar i skogen på Brantberget, men är mycket svår att finna p g a det svårtillgängliga läget; utan någon som helst väg eller stig som leder fram till platsen. Malcolm, Axels son, har dock gjort en vägbeskrivning, "Tällberg Forest" som underlättar för den som vill se platsen och som är hemmastad i området).

Fortsättning i nästa nummer: Hildasholm.

Viril amiral och trött blåvinge går på krog

av Dan Kumlin

Tidigt på Luciadagen 2003 begav jag mig upp till täppan för att se om några fjärilar möjligen kvicknat till. Sommaren var mycket het och det satte sina spår även i täppan. Under hösten återhämtade sig buddlejan fint. Rosenskära, krasse och eldkrona var i full blom denna ovanligt vackra, ja nästan sommarlika decembermorgon.

Plötsligt såg jag en amiral komma svävande i jakt på mat. Den landade på rosenskäran, ett bra val. Snokörten och honungsfacelian som jag sådde i mars, hade tröttnat för i år – tom på den mycket eftertraktade nektaren. Amiralen fick sällskap av en liten trött blåvinge, den är mer skygg, och flög iväg så fort hon fick syn på mig.

Jag fortsatte sedan min promenad upp till Barbarossa, där bl a ginst, valeriana, kaprifol och Capris blå blomma stod i full blom. När jag såg alla tomhylsor efter jägarna som tyvärr skjuter småfåglar, kom jag att tänka på hur Axel Munthe skriver i sitt resebrev från Napoli, 1885:

"Jag behövde andas fritt ut ofvanpå allt det der – jag hade gått och blifvit så bitter der inne i de förtrycktas boning och så nedstämd öfver all den sorg, man skall få se här i verlden och som man ingenting kan göra för att mildra. Jag tog mig en promenad fram till Resina och gick så till fots hit hem. Och under vägen gick jag och funderade på, om den dock skulle kunna vara sann, den der sagan om att vi en gång alla skola komma att träffa samman på en annan planet i ett slags omvänd själavandring, der rollerna skola vara utbytbara; der de som vore olyckliga här nere skola vara lyckliga, der de fattige här skole fira fester, medan de rike stå och se på, der hvad som fick stryk här på jorden deruppe skall hålla i piskskaftet, der denna lifsforms hårdhjertade fångvaktare då skola sitta i cell och de forna fångarne fara kring och inspektera! Och i det förlovade landet skola också djuren gå ikring och vara elaka mot menskorna, vår jords alla småfoglar och **fjärilar** skola på fria vingar flyga kring och se på huru alla våra söndagsjägare sitta uppstoppade i enorma glasskåp, och alla fjäringsfångarne i långa rader sitta uppträdda på väldiga knappnålar och sprattla med benen.

- Månne de skola taga sig lika br a ut som deras forna offer fjärilerne gjorde?"

Nattligt samtal med Axel Munthe

av Maarja Talgre

Villa San Michele är en magisk plats. Det vet vi som varit där. Oväntade saker händer och man visar sig vara mer begåvad än man trodde. I juli 2000 medan jag skrev på min bok "Leos dotter" såg jag Axel Munthe en natt. Jo, det är sant! Jag vaknade i min lägenhet i Casa di Sant Angelo av att månen lyste mig i ögonen. Vid skrivbordet satt Axel Munthe och läste det jag med stor möda åstadkommit under dagen. Han såg missnöjd ut.

- Jag hade väntat mig mer av dig.

- Jamen, det är så svårt! Svårt att erkänna att jag varit ett flyktingbarn. Smärtsamt att beskriva förlusten av Estland, min far, mormor och alla andra släktingar.

- Det skulle du tänkt på innan du kom hit!

Jag kunde inte se hans blick bakom de mörka glasögonen men jag kände den i all dess obarmhärtighet.

- Hur ska jag skriva så att folk vill läsa den? Folk vill ju ha roligt. Inte tänka på mord och deportationer och landsflykt.

Jag kände att Axel Munthes stränga blick veknade när han sa:

- Du ska göra som jag. Skriv precis som du själv vill utan att snegla på någon.

Han hade en mycket vacker röst, en mjuk baryton och jag måste ha somnat. När jag vaknade var fönsterluckorna stängda och de andra gästerna påstod att månen inte visat sig den natten. Men jag läste Boken om San Michele och gjorde som Munthe sagt. Och min bok blev klar och kom ut i augusti 2003.

En av de andra stipendiaterna det året var Ilon Wikland. Hon arbetade med en bilderbok om hunden Sammeli. En barnbok.

- Det kommer många familjer till muséet, men det finns ingenting för barnen i museibutiken, sa Ilon upprört.

- Nu gör vi en barnbok om Axel Munthe. Jag ritar och du skriver.

Och så blev det. Vi tänkte oss en hundvalp som sprungit in i trädgården och villan och gömt sig. Vi följde i dess spår tillsammans med Axel Munthe och två italienska barn. Munthes alkoholiserade babian Billy envisades med att följa med. Billy ställde till både det ena och det andra precis som han gjort på Munthes tid – om man nu ska tro vad han själv skriver i Boken om San Michele. Billy slogs med hundarna, bet trädgårdsmästaren i benet och kastade en morot i huvudet på prästen. Han stal doktorns sprit. Vi kunde inte hejda honom, men vi såg palmen han klättrat upp i med doktorns väska. Vi spanade efter valpen och förstod var den gömt sig. Och vi talade med sfinxen och undvek medusans dystra blick. Vi bestämde var doktorn hade suttit när barnen kom springande och hundarna skällde.

Sedan gick jag till Lavanda och skrev medan Ilon ritade i Limone. Berättelsen växte fram samtidigt i ord och bild. Vi såg allt framför oss, ja vi började tro att det verkligen hänt. Och det har det också i "Babianen i Munthes trädgård". En bilderbok som kom i november 2002. Så hade jag helt oväntat fått privilegiet att göra en bilderbok tillsammans med Ilon Wikland. Allt tack vare Axel Munthe. Jag känner att hans blick är mindre sträng nu.

Villa San Michele är en magisk plats. Där växer vi och överraskar oss själva. Undra på att vi längtar dit!

Maarja Talgre är författare och journalist vid Sveriges Radios Kulturredaktion. De böcker hon nämner är Leos dotter, Albert Bonniers Förlag 2003 samt Babianen i Munthes trädgård, Brombergs 2002.

Axel Munthe återbesöker Hildasholm

av Pia Thunholm

I september 2003 arrangerade Stiftelsen Hildasholm i samarbete med Stiftelsen San Michele ett symposium om Axel Munthe. Stiftelsen Hildasholms familjerepresentant och tillika Axel Munthes barnbarn Katriona Munthe-Lindgren planerade det internationella symposiet som en fortsättning på det tidigare symposiet om Axel Munthe som ägde rum i Stockholm och Leksand år 1999. En fast punkt i sammanhanget var Bengt Jangfeldts just utkomna biografi om Axel Munthe, "En osalig ande".

Katriona Munthe-Lindgren kontaktade forskare från USA, Italien, England och Sverige att föreläsa om sina senaste rön om författaren och läkaren Axel Munthe. En japansk medicine doktor, som varit gästforskare vid Karolinska Institutet och besökt Hildasholm under vintern anmälde sitt intresse av att deltaga och redogöra för sina iakttagelser kring Axel Munthe som läkare. Vi var omkring ett femtiotal personer som samlades i salongen på Hildasholm lördagen den 13 september.

Symposiet inleddes med Katriona Munthe-Lindgrens välkomsthälsning. Hon var glad över att få läsa upp ett telegram med lyckönskningar från borgmästaren i Anacapri Francisco Cerotta. Katriona Munthe fortsatte med en introduktion till symposiet tillsammans med undertecknad. Tidigare intendenten, arkitekt SAR Levente Erdeös, var programmets förste föreläsare. Dennes föredrag behandlade Axel Munthes förhållande till sin samtidskonst "The Makings of Villa San Michele, some Connections to Contemporary Art and Thinking". Levente Erdeös fördjupade sig i vilka konstnärer Axel Munthe intresserat sig för under 1890-talet och orsakerna bakom hans dragning till just dem. Bland konstnärsnamn som intresserat Munthe nämndes nyromantikern och symbolisten Arnold Böcklin, Knopf och Aristide Sartorio. Böcklins högtidliga och ödesmättade stämningsbilder har tilltalat Munthe liksom flera i hans samtid. (Böcklins målning "Villa vid havet", 1864 är nästan som en bild av Villa Sam Michele.)

Professor Alden Smith från Bayloruniversitetet i Waco, Texas, USA vars specialitet är klassisk fornkunskap belyste hur författaren Munthe använt den antika mytologin som inspirationskälla när han byggt upp sina historier i "Boken om San Michele". Föredragets rubrik var "The Inspiration of the Classical world". Katriona Munthe-Lindgren, som är konsulterande psykoanalytiker resonerade kring begreppet terapi som en helande andlig process. Läkarens roll är att hjälpa men också att övertyga och förföra. Katriona Munthe-Lindgren tog upp paralleller ur den antika mytologien.

Som överraskning fick vi höra en inspelad bandupptagning från BBC med Axel Munthe. Han berättade med klar och tydlig röst. Humoristiskt och med självdistans undrade han varför media var så intresserade av honom. Nästa roll jag får blir väl i någon Hollywoodfilm konstaterade Munthe torrt.

Doktor Takashi Murata, från universitetet i Osaka, har studerat Munthe som läkare och konstaterat att när Munthe beskriver medicinska företeelser i "Boken om San Michele" är de medicinskt korrekta. Takashi Murata vill mena att Axel Munthe banat väg för den nya läkekonsten och kallade sitt föredrag "Dr. Munthe as a Witness of the Rise of a New Medicine". Murata gav oss en känsla för hur Salpetrièresjukhuset i Paris såg ut på Munthes tid i en diabildsvisning.

Förmiddagens sista inslag var en föreläsning av professor Ian McDonald, bibliotekarie från Royal College of Physicians i London. Han resonerade kring Axel Munthes problematiska förhållande till den franske läkaren Jean-Martin Charcot vid Salpetrière-sjukhuset i Paris. Charcot var en mångsidigt begåvad person och åtnjöt mycket aktning i sin samtid. Han undervisade i hypnos, ett ämne som låg nära Axel Munthes arbetsfält. Enligt historien i "Boken om San Michele"

hade Munthe och Charcot en våldsam dispyt efter att Axel försökt "frita" en av Charcots kvinnliga patienter, som utsattes för hypnotiska experiment. Munthe fick lämna sjukhuset under förödmjukande former för att aldrig återvända.

Under lunchuppehållet med buffet fick vi musikunderhållning av Alden Smiths barn som med ungdomlig friskhet spelade klassiska stycken tillsammans i stråkkvartett. Eftermiddagspasset inleddes med en redogörelse för Stiftelsen San Micheles verksamhet av dess skattmästare Mårten Lindståhl. Vi fick höra en kort historik över Villa San Micheles tillkomst, syftet att främja det kulturella utbytet mellan Italien och Sverige samt fakta om organisationen och ekonomi.

Den nytillträdde intendenten för Villa San Michele på Capri, Peter Cottino, presenterade de som han såg som de stora uppgifterna i sitt nya arbete. Till dem hörde att vårda Axel Munthes minne, underhålla byggnaden och museet, ta hand om ornitologerna på Barbarossaberget, idka kulturutbyte och ordna kulturella aktiviteter, t ex konserter, samt sköta trädgårdarna. Eftermiddagens sista inslag inleddes med att författaren Bengt Jangfeldt presenterade sin nyutkomna biografi om Axel Munthe.

Vi var de första som fick ta del av bokens innehåll. (Hildasholm var först med att sälja boken före den officiella presentationen som skulle äga rum på Waldemarsudde i Stockholm måndagen därpå.) Efter Bengt Jangfeldts resumé samtalade han och psykiater Johan Cullberg om Axel Munthes personlighet. Samtalet leddes av författaren och radioreportern Maarja Talgre, som koncentrerade samtalet till ämnena kärlek, arbete och död. Bengt Jangfeldt tog upp olika sidor och beteenden hos Axel Munthe som Johan Cullberg analyserade. Professor Cullbergs resonemang gick ut på att Axel Munthe hade narcissistiska problem och att han hade svårt att vara nära någon annan människa för länge. Därför fann han trygghet i gifta kvinnor för att inte hamna i en tvångsmässig relation. Det kan också vara förklaringen till hans starka känsla för djur. Dem kunde han älska och få kärlek av villkorslöst. Johan Cullbergs konstaterande att Axel Munthe måste haft en kluven personlighet kändes som en trovärdig förklaring till Axel Munthes personlighet.

Katriona Munthe-Lindgren avrundade dagens föreläsningar, hälsade alla välkomna till kvällens konsert och till min visning av huset följande morgon.

Konserten i Leksands kyrka hette "Musik i Axel Munthes anda". Programmet hade satts samman av kantorn Henrik Alinder och musikkonsulenten Anders Lindström, som studerat Axel Munthes förhållande till musiken. Konserten bjöd på kör- och orgelmusik av Mozart, Mendelssohn, Schubert, Widor, Stanford och Bossi samt spelmansmusik från Leksand. Konserten var öppen för allmänheten och blev välbesökt och uppskattad.

Kvällen avslutades med galamidag på närliggande Hotell Korstäppan. Nästa morgon samlades ett 30-tal symposiedeltagare för att vara med på visningen i huset. Trängseln var stor men stämningen var glad och uppsluppen. Många var intresserade och hade givande synpunkter på det jag visade och berättade om, som t ex professor Ian McDonalds förundran över ett gammalt dalaskåp. Något liknande hade han aldrig sett.

Söndagen avslutades med lunchbuffet utomhus i mild septembersol. Deltagarna fick möjligheter till diskussion och samtal; alla tycktes mycket nöjda och tacksamma för sitt deltagande i ett givande symposium.

Pia Thunholm är intendent på Munthes Hildasholm.
Katriona Munthe-Lindgren planerar att publicera föredragen och hoppas kunna organisera återkommande internationella symposier på Hildasholm.

Bengt Jangfeldt. En osalig ande, 672 s., Wahlström & Widstrand, 2003

av Lars Lambert

Efter Drömmen om San Michele i samarbete med fotografen Ingalill Snitt har Bengt Jangfeldt nu återkommit med vad som väl för överskådlig tid är den definitiva biografin över Axel Munthe med den talande titeln **En osalig ande**, en imponerande satsning på 672 sidor.

Ambitionen är att inte bara skildra människan utan också tiden och världen. Här finns en överväldigande rikedom av halvt bortglömda gestalter, detaljer och bakgrund. Ett hästjobb är utfört med att leta fram och gå igenom opublicerade brev och dagböcker och tröska igenom gamla biografier. Även om bilden av Munthe kanske inte förändrats, så är den med detta åtskilligt nyanserad och berikad, frågetecken har rätats ut eller försetts med plausibla förklaringar.

Fram träder en mångsidig begåvning, utrustad med osedvanlig karisma och människokännedom, eller i varje fall insikt om hur människor ska tas. "Ingen kunde leva i dr Munthes närhet utan att bli starkt influerad av hans person" är en ständig refräng i brev och dagböcker av kvinnliga patienter eller bekantskaper. Inte bara kvinnor, även män blir intagna av honom. Men här möter också en kluven och motsägelsefull karaktär, en splittrad personlighet, ett slags äventyrare. Lika bra som han är på att förstå andra, lika osäker kan han förefalla inför de egna problemen. Han lider av leda och långvariga depressioner, söker sig till och verkar leva upp i dödens närhet, som i kolerans Neapel, jordbävningens Messina eller på Alpernas glaciärer.

Draget av karriärist, som ständigt vet att ta sig fram till nyckelpersoner, förstärks. Munthe finner tidigt en beskyddare och sponsor i den norske diplomaten Sibbern, som introducerar honom i Parissocieteten, och han lyckas i Sorrento fånga in den engelske ambassadören som blir lotsen in i Roms överklass. Förmågan att ordna finansiering är imponerande. När det ansenliga fadersarvet är förbrukat rycker den äldre brodern in. Sibbern lämnar startbidrag till bostad och mottagning i Rom på hundratusentals kronor i dagens penningvärde, ett underhåll som utsträckts under åratal och som Munthe kvitterar med långa rapporter. Ett slags välbetald korrespondens om man vill vara cynisk.

Vad som väl i vanlig ordning lär dra till sig intresse är förhållandet till kronprinsessan, sedermera drottning Victoria. Jangfeldt kan genom vad som finns kvar av dokument bekräfta att det rörde sig om en ömsesidig passion, inledd i Venedig av alla ställen. Den karismatiske doktorn fyllde den sexuellt, emotionellt och intellektuellt frustrerade kronprinsessans tomma liv med mening. För honom innebar hennes höga ställning, med Jangfeldts ord, ett avsevärt mått av magi. Ett livslångt dubbelspel började, där på sätt och vis Boken om San Michele ingår. Den uppges – som vi minns – handla om författarens liv, men hans hjärtas dam lyser med sin frånvaro, liksom hustrurna.

Gåtfullheten kvarstår trots mängden av fakta. Det är svårt att frigöra sig från intrycket att man har att göra med en man som i långa stycken spelar en roll, rollen som läkare, som författare, som de fattigas välgörare. Munthe förefaller vara en gåta också för sig själv, förvånas över sin magiska förmåga att leda och styra människor. Det paradoxala är att denne man som i långa stycken framstod som omodern när han levde av oss upplevs som märkligt samtida med sitt splittrade jag, sin lek med fakta och fiktion, och en duperingsförmåga han ibland tappar bort sig i.

Lars Lambert är författare och recensent i bl a Uppsala Nya Tidning och Sveriges Radio

Peter Cottino välkomnas av Vänföreningen

San Micheles nye intendent, Peter Cottino, välkomnades av Vännerna vid en kvällsfest i oktober förra året på Italienska Kulturinstitutet. Mera än vad det efterföljande italienska vinet förmådde, öppnade vår berömda konsertpianist Lucia Negro sinnena. Hon hänförde med Wilhelm Stenhammars (1871-1927) soloverk *Sensommarnätter* i all dess nordiska längtan och behärskade prakt. Stenhammar var sin generations främste pianist och Lucia Negro stod inte mästaren efter i tolkningen.

Lucia Negro

Vännernas ordförande, Barbro Löfgren, såg framåt i sitt hälsningstal. San Michele har många potentiella utvecklingsmöjligheter. Hon påminde om Vänföreningens uppgift att på olika sätt stödja verksamheten vid San Michele.

Vänföreningens grundare och förste ordförande under 21 år, Gunnar Strokirk, gjorde en historisk tillbakablick. Hans första besök på Capri i början av 1960-talet gällde den capresiska folkmusiken. Samvaron med intendenterna Josef Oliv och Pierre Berggren gav honom uppslaget till en vänförening. De var entusiastiska men tanken togs inte väl upp av Stiftelsens dåvarande ordförande. "Frågan har tidigare varit uppe i Styrelsen att starta en vänförening men Styrelsen fann icke att något behov förelåg. Därför, unge man, säger jag ett bestämt nej. Adjö." Gunnar Strokirk gav emellertid inte upp och den 15 maj 1968 var föreningen ett faktum. Ett år senare kunde en flygel överlämnas till Villa San Michele för insamlade medel.

Peter Cottino

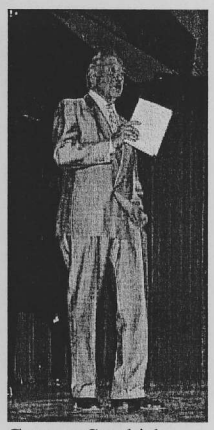

Gunnar Strokirk

I sitt jungfrutal berättade Peter Cottino om sin bakgrund, sin familj, utbildning och sina ambitioner. Svår är avvägningen mellan olika intresseområden. Under lång tid har turistunderlaget minskat. Att i möjligaste mån upprätthålla inkomsterna från turismen räcker inte för att ge den kulturella verksamheten det utrymme den förtjänar. Peter Cottino såg här möjligheter att öka det ekonomiska underlaget med hjälp av sponsorer. Några preliminära kontakter hade varit gynnsamma och han fortsätter nu bearbetningen. Hans mål är att utveckla San Michele till ett kraftfullt svenskt kulturcenter med södra Europa och särskilt Medelhavsregionerna som primära intresseområden. Av hans spalt i detta nummer framgår att verksamheten är sjudande.

Under Yvonne Frykbergs superba buffémiddag utnyttjade många medlemmar möjligheten att personligen bekanta sig med den nye intendenten.

GG

Ett vykort från Capri berättar

av Boris Engström

”Marina Grande Capri”. En ö, ett lockande mål, alltifrån sjörövartiden till all världens sentida resenärer. En resa över haven och golfen som under antiken ansågs vara havsgudens rike. Där så många satt ner sin fot på stranden för första gången genom århundraden.

På det här tecknade vykortet i färg, från förra sekelskiftet och före fotografiska kort, fanns det ännu ingen naturlig angöringsplats för större båtar. Först i slutet av 1920-talet byggdes den vinklade hamnpiren som vågbrytare för att ta emot alltfler gästande turister båtledes. Bebyggelsen var sparsam efter stranden och upp i bergsluttningarna. Högt reser sig Barbarossaberget, den spetsiga klippan drygt fyrahundra meter över havet. Fåglarnas berg, en ”fristad” för flyttfåglarna, inköpt av dr Axel Munthe 1904. Däruppe på krönet ligger medeltidsfästet Castello di Barbarossa och Stazione Ornitologica, den svenska fågelforskningsstationen sedan 1956. Där fångas fåglar, som ringmärks och släpps på sin vidare flyttning mot Norden (se Medlemsblad 5). Strax nedanför till höger ligger Villa San Michele dold i grönskan.

Vykortet är postgånget den 6 april 1903 och skrivet till ”Hofmarskalken Lilliehöök Stockholm Svezia”. – Men vem var då avsändaren för hundra år sedan? I det vita fältet under bilden står skrivet i blyerts: ”Önskar god påsk! Victoria”. Och visst är det kronprinsessans namnteckning, sedermera Sveriges drottning 1907, här från en av sina många besök på Capri.

Vykortet ur Boris och Vanja Engströms Caprisamling.

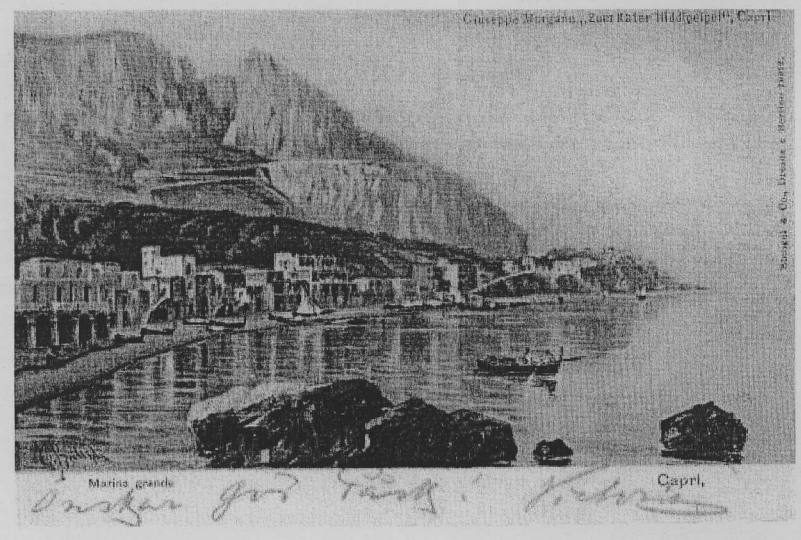

Britta Birnbaum. Mariamotiv i konst, kyrka och folktro

109 s. Proprius. 2003

Som i andra världsreligioner har bilden spelat en viktig roll inom kristendomen. Bilden förtydligade Ordet, vilket var särskilt angeläget när läskunnigheten var låg. Men även den läsande människan påverkas starkt av bilden. Den nutida filmkonsten visar att slagkraften består.

Kristendomens centrala budskap gäller frälsningsverket, Guds plan för att återupprätta den i synd fallna människan. Vad denna bok kronologiskt berättar om är hur bilden av Gudsmodern, Maria, vuxit fram och förändrats under tidens gång under påverkan av den rådande tidsandan. När evangelisten Johannes talar om ordet som blev kött och tog sin boning ibland oss tänkte han på det gudomliga ordets människoblivande i Jesus Kristus, Guds son. Genom det av Eva orsakade syndafallet i Edens lustgård hade synd och död drabbat människan. Jesu moder har kallats den andra Eva. Genom henne upprättade Gud ett nytt förbund med människan vilket innebar att Gud öppnade en väg från synd och död till ny födelse och ett återvunnet paradis. Detta väldiga frälsningsdrama har inte bara engagerat tänkare, förkunnare, tillbedjare utan även de bildande konsternas företrädare, för att inte tala om gemene man.

Jesusbarnet hjälper Maria med syndatvätten

Den som varit på San Michele samtidigt med stipendiaten Britta Birnbaum minns de fantasieggande bilder från olika tidsåldrar hon omgav sig med under arbetet med denna bok. Materialet är enormt; att tydliggöra sammanhangen på 109 sidor är ingen sinekur. Vad Britta Birnbaum påminner läsaren om är att vi i vårt dagliga liv möter många motiv som har med Maria att göra. Ofta är det omedvetet, även om Birgittaåret lämnat olika påminnelser. Vem förbinder maskrosen och myntan med Gudsmodern Maria?

De första vittnesmålen om Maria är trankilt kortfattade. 50 år efter krubban i Betlehem begränsar sig Paulus i brevet till galaterna till att Jesus är "född av kvinna". Sen dess har Maria i kult, legend och andra berättelser från teologi till folkliga föreställningar försetts med många ofta mycket detaljerade attribut. Gudsmodern Maria står genomgående på människans sida i kampen mot makterna. Den nåderika Maria medlar och förmedlar mellan en dömande Gud och en ofullkomlig människa. Maria är "den mystiska bro, som förenar jorden med himlen"... "De himmelska jublar med jorden, de jordiska dansar med himlarna." Vid behov ingriper Maria mot djävulen själv.

Maria krossar Djävulen

Britta Birnbaum förenar stor lärdom och tankeklarhet med en enkel, lättläst stil. Varje ord tycks vägt på guldvåg. Det generösa bildmaterialet är omsorgsfullt valt. Sekulariseringen i landet verkar nu närma sig vägs ände och man har anledning fråga sig vad vi förlorat och förlorar av vårt kulturarv. Hennes bok är i det sammanhanget en tankeväckande läsning.

GG

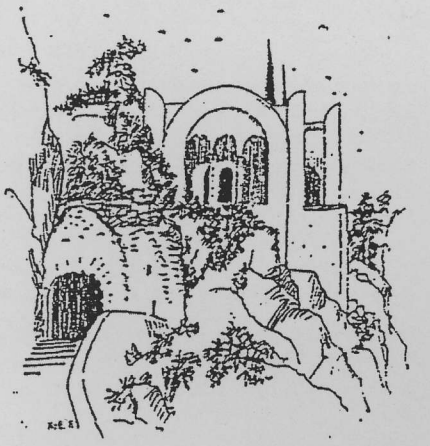

Bästa San Micheles Vänner,

är betydligt mer kortfattad i min redogörelse än vad jag hade önskat mig, men med vetskapen om att jag i detta nummer är i eminenta personligheters sällskap kan jag både glädja mig och andas ut. Jag vet med all säkerhet att åtminstone deras bidrag inte kommer att lämna någon nyfiken och kunskapstörstig läsare besviken.

Själv ber jag att, under denna omvandlingens tid, få återkomma med rikare och mer bestämd information kring Villans sjudande framtidsutsikter i nästa nummer av medlemsbladet.

Under tiden vill jag dock nämna att 2003 års verksamhetsresultat, med tanke på de ekonomiskpolitiska omständigheterna, kan bedömas positiva. Verksamheten och aktiviteterna på Villan har även allmänt gett bra resultat i form av trivsel och kvalité, vilket inte alls var självklart vid min plötsliga start, och förväntas år 2004 öka och bättras än mer.

Ambitionen med 2004 års verksamhet är att den planerade synergin mellan "vår ekonomi" och "vår kultur" på ett smakfullt och konstruktivt sätt skall vända den negativa ekonomiska trenden till Villans fördel och genom ett mer varierat utbud åter börja trygga dess framtid.

Tills dess Villa San Michele inte fått sin rättmätiga plats och sitt sanna existensberättigande inom svenskt kulturliv, som kulturarv och som levande kulturinstitution, beror den helt och fullt på sin egen förmåga att hålla sig vid liv. Denna förmåga har därför styrelsen beslutat säkerställa genom att, vid sidan om de anrika traditionerna som vi förvaltar, ge oss som arbetar här möjligheten att till fullo utveckla Villans kapacitet, även och nödvändigtvis ur ett ekonomiskt perspektiv.

Många berikande möten har ägt rum, många trådar har spunnits och överallt har till min glädje Villan på sin väg bemötts av entusiasm. Då jag vet att detta inte räcker för att drömmar och visioner skall bli verklighet kan jag ändå inte vara annat än tacksam för det och se det som ett gott tecken och en välsignelse.

Tack för visat intresse.

Vänliga hälsningar
Peter Cottino,
Intendent

Välkomna till vännernas sammankomster våren 2004

TISDAG 2 MARS

Restaurang Östermalms Fisk & Pizza, Sibyllegatan 20, kl 18:00
Förre intendenten vid Nationalmuseum Britta Birnbaum berättar om sin nya bok "Mariamotiv i konst, kyrka och folktro".
Pizza eller pasta. Vin eller öl. Kostnad 150 kr. Betalning vid ankomsten.
OBS! Anmälan om deltagande ska ske **snarast möjligt** till Gudrun Dahlberg, Telefon: 08 – 650 41 51.

MÅNDAG 19 APRIL

Italienska Kulturinstitutet, Gärdesgatan 14, kl 18:00
Årsmöte. Professor Ingvar Holm berättar om San Michele.
Pianomusik, Chopin och Grieg, av organist Per Thunarf.
Buffé med bordsvatten. Vin medtages. Kostnad 150 kr. Betalning vid ankomsten.
Anmälan senast en vecka i förväg till Gudrun Dahlberg, tel 650 41 51.

Styrelsen för Stiftelsen San Michele har ur makarna Cederström-Wallengrens Stipendiefond till 2004 års stipendiater – resebidrag och en månads vistelse i Axel Munthes villa på Capri – utsett följande personer:
Konstnärer: Magnus Berg, Beth Laurin och Ulrik Samuelson.
Tonsättare/musiker: Sture Brändström och Solveig Faringer.
Skriftställare/författare: Carola Hansson-Boethius, Curt Bladh, Jonas Cornell delat med *Skådespelare* Agneta Ekmanner-Cornell, samt Arne Melberg delat med Enel Melberg.
Översättare: Elena Samuelson delat med Bengt Samuelson.

TIPS!
Kommer ni för sent till Napoli på kvällen och inte hinner med båten över till Capri. Då kan ni få Bed & Breakfast, 5 minuter från Museo Nazionale. 35 Euro per person i dubbelrum med TV (endast för 2 personer). **Förmedlas per telefon 070-3266604.** (Förmedlingsavgift 50:-)

B Föreningspost

SÄLLSKAPETS STYRELSE FRAM TILL ÅRSMÖTET 2004

Barbro Löfgren	ordförande	08 - 661 45 82
Gideon Gerhardsson	vice ordförande	08 - 84 18 85 (även fax)
Gun Andréasson	skattmästare	08 - 779 32 90
Gudrun Dahlberg	sekreterare	08 - 650 41 51
Yvonne Frykberg	klubbmästare	08 - 660 22 93
Ingvar Holm		0414 - 240 00
Göran Zackrison		08 - 30 23 12
Wivi-Anne Nilsson	suppleant	08 - 662 31 33
Per Thunarf	suppleant	08 - 21 97 58

Sällskapets address: c/o Gudrun Dahlberg
Arbetargatan 23 B
112 45 Stockholm
postgiro: 25 96 90 – 6

Har du själv något trevligt minne från San Michele eller något annat att berätta som kan intressera våra medlemmar – hör av dig.

Ansvarig utgivare: Barbro Löfgren
Redaktör: Gideon Gerhardsson